

СЕКЦІЯ 5. ІСТОРИЧНІ НАУКИ

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-641-9-36>

ВОЛОДИМИРОВЕ ХРЕЩЕННЯ ТА ЙОГО НАСЛІДКИ В ІСТОРИЧНІЙ ПЕРСПЕКТИВІ

Дешко Петро Петрович

*магістр з історії та права,
начальник навчальної частини*

*Карпатський університет імені Августина Волошина
м. Ужгород, Україна*

Релігію традиційно виводять від латинського *religiō* – «зв'язок», що відображає уявлення про зв'язок індивіда або спільноти з Богом чи богами. У кожній етнічній спільноті ці уявлення формуються крізь призму власного історичного досвіду, світоглядних орієнтирів і системи цінностей. Тому для комплексного аналізу історичних процесів доцільно інтегрувати релігійний чинник поряд із мовою, етнотворенням і державотворенням.

У 2025 році автор представив матеріали до Всеукраїнської науково-практичної конференції в місті Рівне під назвою «Кватернарна історія як синтез соціального, політичного, етнічного та релігійного вимірів історичного процесу» [3]. Поняття «Кватернарна історія» (від лат. *quaternarius* – «чотиричленний», «той, що складається з чотирьох частин») запропоновано для означення напрямку, який інтегрує чотири базові компоненти – мову, етнос, державу та релігію – як взаємопов'язані детермінанти історичного розвитку.

Основні принципи кватернарної історії такі:

I. Мова – як носій культурних смислів, інструмент соціалізації та ідентифікації спільноти.

II. Етнос – як фундамент соціальної організації та механізм формування колективної свідомості.

III. Держава – як інституційний інструмент управління і регуляції суспільних відносин.

IV. Релігія – як чинник формування ціннісних орієнтацій і впливу на суспільну динаміку.

Отже, у цивілізаційному вимірі роль релігії є надзвичайно значущою. Ще до Володимирового хрещення на території України

сформувалися ранні єпархіальні структури III–IV ст., зокрема Скіфська, Боспорська, Херсонська та Готська єпархії. Найдавніша з них – Скіфська – брала активну участь у житті Вселенської Церкви; серед її представників відомі єпископ Кадм зі Скіфії, Феофіл Скіфський та інші [11, с. 13]. Водночас загальновідомими є факти хрещення Аскольда та Ольги. Слід також враховувати, що розкол християнства відбувся у 1054 році, тобто за Володимира Великого прийняття християнства здійснювалося ще в умовах формальної єдності Церкви. У 988 році Володимир Великий запровадив християнство східного обряду.

Західноєвропейський простір формувався в межах католицької традиції з домінуванням латини, тоді як у Візантії провідною була грецька мова. Водночас для слов'ян Кирило і Мефодій, а згодом їхні учні, створили церковнослов'янську мову на основі болгарських діалектів. Її впровадження сприяло віддаленню українських земель від західної богословсько-філософської традиції та науки, а також витісненню місцевої руської (української) мови з високих культурних сфер.

У цьому контексті доцільно окреслити як позитивні, так і негативні наслідки цивілізаційного вибору, здійсненого Володимиром Великим:

I. Позитивним результатом стало зростання міжнародного авторитету Русі, її легітимація на міжнародній арені та встановлення повноправних відносин із Візантією, а також розвиток церковного будівництва, мозаїчного мистецтва та іконопису.

II. Відбулася стандартизація та консолідація суспільства навколо єдиного релігійного пантеону і централізованої влади.

III. Водночас утвердження церковнослов'янської мови, попри прогресивність запровадження писемності, призвело до тривалого гальмування розвитку живої української мови в офіційній і культурній сферах. Це сформувало розрив між «високою» церковною культурою та повсякденною практикою, а також сприяло віддаленню від західної цивілізації, її філософії та науки до 1596 року.

IV. Вирощування дитячого виродка – Московії.

У 1299 році Київський митрополит Максим, грек за походженням, залишив свою кафедру в Києві й переніс її до Володимира-на-Клязьмі. У 1448 році відбулося самовільне відокремлення Московської церкви від Київської митрополії, що започаткувало її фактичну автокефалію. У 1686 році Московська церква узурпувала Українську, наслідки чого відчутні донині, попри відновлення Православної Церкви України (6 січня 2019 р.), тоді як Томос Московська церква не отримала 1589 року.

V. Берестейська унія (1596 р.) постає як віддалений, але безпосередньо зумовлений наслідок цивілізаційного вибору Володимира, адже християнство на Русі опинилося на межі між Сходом і Заходом. Унія спричинила:

- глибокий конфесійний розкол українського суспільства на православних і греко-католиків;
- тривалі криваві конфлікти, що активно використовувалися Польщею та Московією для посилення власного впливу;
- дискримінацію противників унії, яка провокувала соціальну напругу та козацькі повстання.

Висновки. Таким чином, релігійний вибір Володимира Великого, з одного боку, сприяв консолідації держави та її входженню до кола християнських цивілізацій, а з іншого – заклав довготривалі структурні суперечності. Ці суперечності проявилися у формуванні мовних бар'єрів, конфесійній поляризації та геополітичній вразливості, що згодом матеріалізувалися у міжконфесійних конфліктах і боротьбі зовнішніх центрів впливу за контроль над українським релігійним і культурним простором.

Література:

1. Дешко П. П. Генезис та становлення Русі (VI–X ст.). Рівне, 2024. 88 с.
2. Дешко П. П. Закарпатський діалект в структурі української мовної системи: до проблеми мовної та етнокультурної єдності. *Міжнародна науково-практична конференція «Розвиток науки та суспільства в Україні в умовах глобальних викликів»* : матеріали конференції (Рівне, Україна, 10 квітня 2026). Рівне: ЦФЕНД, 2026. С. 27–31. DOI: <https://doi.org/10.64076/CFER-10.04.2026.002>
3. Дешко П. П. Кватернарна історія як синтез соціального, політичного, етнічного та релігійного вимірів історичного процесу. *Актуальні питання історії громадянства, географії та методик їх викладання* : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. м. Рівне, 20 травня 2025 року. Рівне, 2025. С. 59–61.
4. Дешко П. П. Переосмислення концепції «давньоруської народності» у світлі кельтської теорії походження Русі. *Актуальні проблеми гуманітарних наук*. 2025. Т. 1, № 87. С. 59–69. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/87-1-7>
5. Дешко П. П. Революція гідності: результати та наслідки. URL: <https://www.megu.edu.ua/sites/default/files/2024-08/%D0%92%D0%B8%D0%BF%D1%83%D1%81%D0%BA%20%E2%84%961.pdf#page=72> (дата звернення: 30.04.2026).
6. Дешко П. П. Українська мова в часи Русі. *Взаємозв'язок науки, освіти, технологій і суспільства в умовах глобальних змін: виклики та перспективи* : збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції (Рівне, 20 березня 2026 р.). Рівне, 2026. С. 34–37. DOI: <https://doi.org/10.6084/m9.figshare.31883017>

7. Дешко П. П. Українська мова як народна мова Русі. SSRN. URL: 10.2139/ssrn.6438479 (дата звернення: 30.04.2026).
8. Дрогомирецька Л. Р. Вплив християнської традиції Візантії на становлення політичної культури України-Русі. *Вісник гуманітарних наук*. 2025. № 8. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15686735>
9. Дрогомирецька Л. Р. Хрещення Русі як цивілізаційний вибір і духовна вісь формування української культурної спадщини. *Вісник гуманітарних наук*. 2025. № 10. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.16903229>
10. Олексійчук В. Вплив християнства на політичний та культурний розвиток Русі-України в VI–X ст. *Українознавство*. 2026. № 1 (98). С. 142–156. DOI: [https://doi.org/10.17721/2413-7065.1\(98\).2026.356139](https://doi.org/10.17721/2413-7065.1(98).2026.356139)
11. Українська духовна культура: кол. монографія / за наук. ред. В. В. Бедь. Київ : «ЮСТОН», 2025. 330 с.
12. Deshko P. P. Ethnogenesis of the Ukrainian People: An Analysis in the Context of the Celtic Theory of the Origin of Rus'. *Ensuring sustainable development of society: historical, political philosophical, and sociological aspects*: International scientific conference (October 1–2, 2025. Riga the Republic of Latvia). Riga, Latvia: Baltija Publishing, 2025. P. 4–8. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-607-2-1>